

Sainte-Chapelle du Palais v Paříži

Ročníková práce, I. Ročník, Dějiny umění,
FF: DU0105



Petr Němec
UČO: 112755

Obsah:



- Úvodem
- Sainte-Chapelle du Palais – Esence
- Sainte-Chapelle du Palais, její dějiny a proměny v čase
- Sainte-Chapelle du Palais - popis památky
- Otázka atribuce architektury a sochařské výzdoby Sainte-Chapelle
- Funkce Sainte-Chapelle , vzácné relikvie a „Grande Châsse“
- Stavební typ Sainte-Chapelle a jeho ohlasy
- Ohlasy stavebního typu Sainte-Chapelle na území Čech a Moravy
- Závěrem

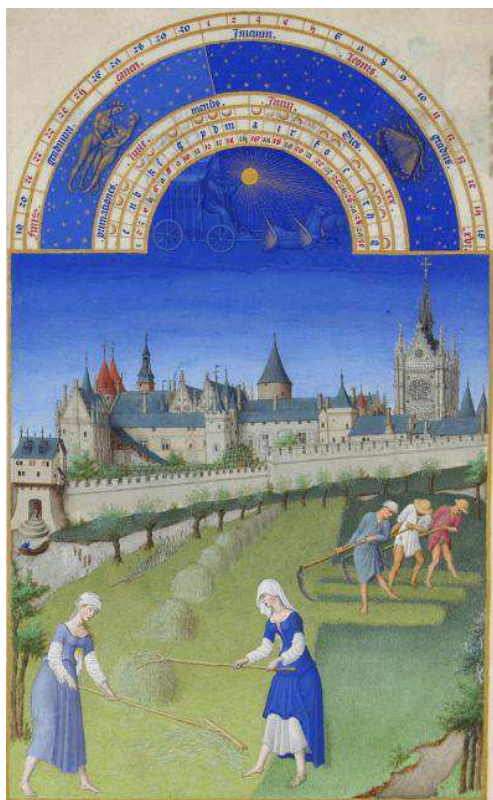
Úvodem

V ročníkové práci jsem se, více než na „objevnost“, na formální podstatu věci, s cílem dostat požadavkům na strukturování vzniknuvšího textu, procvičení schopnosti popisu a zapojení poznámkového informačního aparátu. Snažil jsem se zvládnout výběr přístupu k tématu s přihlédnutím ke kritice povahy pramenů, z hlediska jejich věrohodnosti, formální adekvátnosti a jejich dostupnosti z teritoria České republiky. Šlo mi o zjištění povahy především knih a studií co nejrecentnějších. Prozkoumáním těchto studií jsem získal přehled o tom jakým způsobem je v současné době přistupováno k problematice a prezentaci památky v podstatě „notoricky“ známé. Vzhledem k šíři záběru toho, jakým způsobem je možno problematiku pojmout, jsem předmět svého zájmu zúžil na téma stavební části dále představené památky. Kriticky jsem musel konstatovat, že pro zadané téma mám k dispozici především jako základní východisko studii Petera Kováče, z recenzí  a niž jsem zjistil že, je informačně spolehlivá, nicméně poněkud přizpůsobená, především ve formě citačního aparátu, popularizační tendenci. Svůj přístup jsem tedy pojal v duchu pokusu o písemný popularizační referát, doplněný poznámkovým aparátem. V textu se však neodkazuji jen ke studii Petera Kováče, získal jsem přístup k specializovanějším studiím  vycházejícím do detailnějších témat ale, i přes mírné překročení zadaného stránkového formátu jsem zjistil, že nemám prostor informace důsledněji zpracovat. Obsahová stránka práce by patrně ztratila referenční spád. Přesto na dané studie odkazuji v textu a jsou uvedeny v závěrečném výběrovém přehledu literatury. Práce obsahuje pokus o mé původní popisy, vycházející z návštěvy památky a z dostupných fotomateriálů a publikované plánové dokumentace.

Chci vyslovit poděkování za pomoc s dohledáním zdrojů informací a formálním nasměrováním práce Mgr. Ondřeji Jakubcovi Ph.D. Můj dík patří také panu Thierry Deferovi.

Petr Němec

Sainte-Chapelle du Palais v Paříži - esence



Iluminace, zobrazující měsíc červenec, dobu senoseče, z „*Přebohatých hodin*ek vévody z Berry“¹, vytvořených bratry z Limburka na objednávku Jana z Berry kolem roku 1410, zachycuje pohled na komplex paláce francouzského krále, pocházejícího ze 13. století. Pohledu na pařížský královský palác, na horním ostrohu říčního ostrova Île de la Cité, dodnes v částech zachovalý v novějších přestavbách, v budovách současného Palais de la Justice, dominuje stavba výrazně převyšující střechy ostatních palácových budov. Štíhlá sakrální stavba,

svázaná zřetelným, opěrným systémem, přesahujícím fiálami hlavní římsu, na iluminaci zobrazená s charakteristickým velkým rozetovým oknem, prolamujícím fasádu průčelí pod trojúhelníkovým štítem, krytá vysokou sedlovou střechou, opatřená štíhlou vížkou, je budovou pařížské Sainte-Chapelle du Palais, Svaté kaple francouzského krále Ludvíka IX., jedné z nejvýznamnějších památek 13. století v Paříži, architektonického klenotu, ale i určitého milníku v konstrukčních procesech gotické architektury vůbec. Pařížská Sainte-Chapelle du Palais, francouzská národní kulturní památka, je zařazena od roku 1991 mezi památky na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.


¹ Bratři z Limburka, *Přebohaté hodinky vévody z Berry*, rukopis č. 65, Musée Condé, Chantilly



Sainte-Chapelle du Palais, její dějiny a proměny v čase

První zmínka o Sainte-Chapelle pochází z listiny papeže Inocence IV. poněkud sporně datované do roku 1244.² V písemnosti papež vítá záměr krále Ludvíka IX. vybudovat na vlastní náklady královskou kapli, která má sloužit k důstojnému uložení relikvií souvisejících s Kristovým umučením, trnové koruny a fragmentů svatého kříže, které byly nákladně získány králem v roce 1239, dílem z benátské zástavy, od tehdejšího latinského byzantského císaře Balduina II.. Výstavba kaple tak měla završit náročnou a nákladnou translaci relikvií z východu a západ. Stavba měla být tak krásná a působivá, že její hodnota umělecká měla převýšit hodnotu materiálu ke stavbě použitého. Kaple, k jejíž stavbě se král dokonce osobně zavázal papeži Inocenci IV., při jejich osobním setkání v proslulém opatství Cluny 30. 11. 1245, měla být obdařena zvláštními privilegii. Svatá kaple se svojí kapitulou měla být nezávislou církevní a královskou institucí, formálně podřízenou přímo papeži. První zakladatelský listinný akt z ledna 1246 neměl přímou souvislost s budovou Sainte-Chapelle, nýbrž zajišťoval liturgický provoz nově zakládané instituce. Král Ludvík si přeje, aby se v kapli sloužila náležitá a zbožná bohoslužba na věky. Bylo ustaveno pět hlavních kněžských postů-vrchních kaplanů. V dokumentu je zmiňován i kaplan staré palácové kaple sv. Mikuláše, ve které byla relikvie trnové koruny uložena od roku 1239. Ten se vzdává dřívějšího platu. Z této informace se dá vyvodit, že po institucionálním založení nové kaple byla stará zrušena již někdy v lednu 1246. Sainte-Chapelle byla slavnostně vysvěcena za přítomnosti krále a jeho rodiny 26. Dubna roku 1248, první neděli po

² První zmínka o Sainte-Chapelle pochází z listiny, kterou Ludvíku IX. zaslal papež Inocenc IV., v roce 1244. V listině papež vítá úmysl krále postavit pro získané relikvie novou palácovou kapli, která byla již v této listině předobdařena zvláštním privilegiem. Nad osobami v kapli ustanovenými a nad kaplí nesměl být vyhlášen interdik, suspenze, nebo exkomunikace bez zvláštního rozhodnutí papežského stolce.

Peter Kováč, Svatá kaple pro Kristovu trnovou korunu, in: idem, *Kristova trnová koruna*, Paříž, Sainte-Chapelle a dvorské umění Ludvíka IX., Praha 2009, , 29.

velikonocích, zvanou neděli provodní.³ Podle jednoho z prvních životopisců Ludvíka IX., Guillaume de Saint-Pathus byla Sainte-Chapelle vyzdvižena nákladem 40 000 liber tehdy ražených v Tours. Cena za relikviářovou skříň, tzv. „Grande Chasse“, pro vzácné ostatky, přesáhla cenu 100 000 liber. Mši v dolní kapli, zasvěcené Panně Marii, vedl na přání krále arcibiskup z Bourges, mši v horní samotné Sainte-Capelle zasvěcené Kristově trnové koruně a sv. Kříži celebroidal papežský legát Eudes de Chateaudoux. Přímá s liturgickým a technickým provozem souvisí královská listina ze srpna 1248, ve které král vyčleňuje prostředky na údržbu vitrají a na stálé slavnostní osvětlení s přesným počtem svíc hořících ve všedních dnech a o svátcích. O tradičním liturgickém fungování Sainte-Chapelle ve středověku podává svědectví, s určitým časovým odstupem od jejího založení, francouzská „*Grandes Chroniques de France*“⁴ popisující návštěvu Sainte-Chapelle římským císařem Karlem IV. s kralevicem Václavem, pobývajícím v Paříži v lednu 1378. **K událostem souvisejícím s veřejnou prezentací sakrálního prostoru Sainte-Chapelle vztáhla svoji studii Meredith Cohen.**⁵ Koncem 14. století byla k jižní straně nově přistavěna oratoř pojmenovaná po sv. Ludvíkovi. V roce 1485 byla králem Karlem VIII. provedena rozsáhlá renovace budovy Sainte-Chapelle, v průběhu níž byla zásadně přepracována rozeta v západním průčelí.⁶ Roku 1630 zničil požár

³ Neděle provodní nebo také takzvaná Bílá neděle je dnem kdy vrcholí velikonoční svátky a křesťané si připomínají své duchovní znovuzrození skrze Kristovu oběť. Je nazývána též „Quasimodogeniti“ ze slov 1. listu apoštola Petra: „Qasi modo geniti infantes...“, „Jako novorozené děti...“ Bible svatá, Nový zákon, První epištola obecná Petra apoštola, kapitola 2.2.

⁴ *Grandes Chroniques de France*, Bibliotheque Nationale de France, ms. fr.2813. Návštěva císaře Karla IV. je zmiňována na 13 stranách.

⁵ Meredith Cohen, An Indulgence for the Visitor: The Public at the Sainte-Chapelle of Paris, *Speculum*, sv.83, č. 4, Medieval Academy of America, říjen 2008, s. 840 -883.

střechu a věž kaple, byla poškozena i relikviářová skříň.^{7 8} Roku 1690 velká voda zatopila spodní mariánskou svatyni a zničila původní vitraje.⁹ Francouzská revoluce roku 1789 byla pohromou pro posvátné místo. Sakrální funkce stavby byla zrušena a kaple sloužila jako depozitář soudního dvora. V této době došlo k částečné destrukci a výprodeji vitrají, které se dostaly až do amerických sbírek. „Grande Chasse“ byla revolucionáři roztavena a Kristova trnová koruna byla uložena v pařížském Cabinet des Médailles et Antiques. Relikvie byla navrácena církvi až v roce 1804. Na pařížském salonu 1835 předložil J. B. A. Lassus projekt novogotické rekonstrukce Sainte-Chapelle. Rekonstrukce, která byla svěřena realizačně do rukou Lassusovi a J.F. Dubanovi a trvala 30 let, se nedržela striktně forem 13. století. Věž nad střechou byla obnovena v pozdně gotickém tvarosloví, sochařská výzdoba, např. v tympanonu horní kaple, znázorňující poslední soud, má klasicizující sklony.¹⁰ Rekonstrukce Sainte-Chapelle v 19. století je příkladem neogotického přístupu ke středověké

⁶ V lednu 1485 Karel VIII. zahájil velkou rekonstrukci kaple v rámci které byla zásadně přepracována velká rozeta v západním průčelí. Rýpnantní gotiku nahradila gotika flamboyantní, námětem pro vitráže se stalo zjevení sv. Jana.
Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 64.

⁷ Požár vypuknuvší v červnu 1630 zničil věž a značnou část střechy, obnova do bohoslužeb trvala poměrně dlouho a stála značnou sumu peněz.
Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 84.

⁸ Grande Chasse poškozená požárem roku 1630 byla svěřena do opravy Ludvíkem XIII.
Opravu provedl pařížský zlatník Pierre Pijard.
Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 84.

⁹ Poškození vitráží v dolní kapli zmiňuje P. Kováč.
Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 84.

¹⁰ Autorem nové sochařské výzdoby je francouzský sochař Adolphe-Victor Goffroy Dechaume. Sochařská výzdoba včetně portálů vychází ze středověké křesťanské ikonografie, formálně se však hlásí ke klasicistním tradicím 19. Stol.
Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 85-86.

památce s přiznáním a obnovením hypotetické původní barevnosti v polychromiích a zlacení, modřích a zlatých hvězdách v kápích kleneb. Jedná se o protipól tehdy převažujících rekonstrukcí puristických, které dávaly přednost čištění architektonických článků až na jejich kamenný základ. Sainte-Chapelle se tak stala nejen významnou památkou francouzské rayonantní gotiky 13. století, gotiky flamboyantní 15. století, ale i neogotiky ~~století~~ 19.¹¹

¹¹ Sainte-Chapelle je vnímána nejen jako památka rayonantní gotiky 13. století, ale i jako památka neogotiky 19. století. Přístup 19. Století ke středověké památce jako památce neogotiky je popsán ve výpravné knize:

Jean-Michel Leniaud, Francoise Perrot, *La Sainte-Chapelle*, první část, Paris 2007, s. 13-47.

Sainte-Chapelle du Palais - popis památky

Exteriér budovy

Na podélném půdoryse vyzdvižená, orientovaná, třicet šest metrů dlouhá, dvoupodlažní, kamenná sakrální stavba, je na východě uzavřena polygonálním závěrem o sedmi stranách dvanáctiúhelníka. Západnímu průčelí, završenému trojúhelným štítem s kruhovým okenním otvorem s kružbou, třemi plastickými kvadrilou a uzavřenému stěnou, prolomenou kruhovým okenním otvorem v celé šířce lodi, dominuje rozměrná rozeta, pod níž lodi předstupuje dvoupodlažní, otevřená, klenutá předsíň. Předsíní kryté západní průčelí je v úrovni obou podlaží prolomeno vstupními portály se dvěma vstupními otvory, hrotitým záklenkem a tympanony. Nároží západního průčelí jsou ovlivněna ve hmotě válcovými věžicemi, vedoucími ve svém objemu vzhůru točitá schodiště do úrovně druhého podlaží a předsíně, jejichž kuželovité zakončení kamennými helmicemi s kružbovým a fiálami dosahuje vrcholu štítu. Hlavní římsa, korunovaná kružbovou atikou, je vynesena vzhůru úsporným, odstupňovaným opěrným systémem pilířů, převyšujících svým zakončením, v podobě fiál, výrazně hlavní římsu i atiku, pilířů, jejichž paty jsou sevřeny ve výrazném masivním soklu stavby. Silné stěny soklu v úrovni prvního podlaží jsou po obvodu lodi, v mezirytmu pilířů, prolomeny okenními otvory, tvořenými hrotitým záklenkem. Ve druhém podlaží je rytmus pilířů střídán vloženými konstrukcemi hrotitých kružbových oken o výšce 15 metrů, zakončených vimperky, oken zcela vytlačujících hmotu zdíva do schématu rytmizujícího pravidelné střídání prvků ve vzorci „pilíř-okno-pilíř“. Hrotitá okna jsou v rozsahu vymezeném kružbami a pruty oken vyplněna rozsáhlými plochami vitráží. Budova je zastřešena strmou sedlovou střechou dosahující výše 42 metrů, z níž vystřeluje, přibližně v polovině délky lodi, vzhůru 33 metrů vysoká, štíhlá vížka z cedrového dřeva, dávající budově Sainte-Chapelle impozantní celkovou výšku 75 metrů.

Interiér dolní kaple

Portál v úrovni prvního podlaží klenuté předsíně zpřístupňuje prostoru kaple v přízemí budovy. Místnost je zaklenuta křížovou žebrovou klenbou, do podoby trojlodní haly s ochozem v polygonálním závěru, vynesení oblouků klenby do výšky 7 metrů na vtažený opěrný systém o šestnácti sloupcích s vegetabilními hlavicemi. Prostora je tedy zaklenuta čtyřmi poli křížové klenby v hlavní lodi a čtyřmi poli křížové klenby v průběžných úzkých bočních lodích. Roznesení sil bočního tlaku je pojištěno vložení kroužením zdobených rozpěrných oblouků do bočních lodí. Stěny spodní místnosti pročleňují pětičlenné, v závěru dvoučlenné, sedile s trojlaločnými jeptiškami a vloženými malovanými medailony s vyobrazením andělů, opakované v rytmu opěrného systému. Místnost je spoře prosvětlena okny ve tvaru sférického trojúhelníka, s šestilistými kružbami, v závěru okny s hrotitými záklenky, vyplněné kružbami a vitrážemi. Pestrobarevnému pojednání výzdoby dominují barvy červená na sloupcích modrá, v kápích kleneb a zlatá v žebroví a hvězdách klenby.

Interiér horní kaple

Prostora v úrovni druhého podlaží je prostorou samotné královské kaple. Z průčelí je přístupná portálem o středovém sloupku s přímým překladem, vloženým do hrotitého záklenku s vloženým tympanonem s plastickou výzdobou. Jednolodní prostora 17 metrů široká a 20,5 vysoká, zakončená polygonálním závěrem. Je zaklenuta čtyřmi poli gotické křížové klenby, s modrou polychromií kápí a zlatými hvězdami, jejíž zlacená žebra jsou zapřena do štíhlých zlacených přípor, probíhajících po celé výšce lodi. Přípory jsou zakončeny vegetabilními hlavicemi, žebroví svírá vegetabilní svorníky. Průběh přípor je přerušen konzolami a baldachýny v nichž jsou umístěny sochy dvanácti apoštolů. Stěna pod okny je pročleněna sedilemi s dvojicemi trojlaločných oblouků arkád

v hroitém záklenku, jejich rytmus je narušen vlevo a vpravo ve třetím poli širšími výklenky sloužícími patrně králi a jeho rodině. Okenní otvory o výšce 15 metrů, členěné šestilistým kroužením, čtyřlisy a jeptiškami, v závěru trojicemi trojlisť, jsou vyplněna rozsáhlými plochami vitrají^{12, 13} se zřetelným a obsáhlým ikonografickým programem.^{14, 15} Prostoře vévodí, v samém závěru lodi horní kaple, svatostánek s baldachýnem připomínající relikviářové lešení v gotickém tvarosloví.

¹² Louis Grodecki, Catherine Brisac, *Le vitrail gothique au XIIIe siècle*, Paris 1984.

¹³ Popis, analýza a restaurování vitrají je popsán poutavě v knize: Jean-Michel Leniaud, Francoise Perrot, *La Sainte-Chapelle*, část druhá, Paris 2007, s. 117-201.

¹⁴ Ikongrafie vitrají glorifikuje Kristovy pašije v přímém odkazu k relikviím uchovávaným v Sainte-Chapelle. Devět oken v lodi se starozákonnými příběhy vyjadřujícími kontinuitu mezi rodem Kapetovců a starozákonnými vládci. Okna ve východním závěru znázorňují výjevy ze života Kristova, která jsou obklopena okny s výjevy ze života sv. Jana Křtitele a sv. Jana Evangelisty - autora apokalypsy, původně pojednané v západní rozetě. Okna velkých proroků jsou tematicky propojena se starozákonnými příběhy. Podstatná jsou okna odkazující k příběhu pašijových relikvií - trnové koruny a svatého kříže, pro které byla Sainte-Chapelle vystavěna, která byla nově interpretována jako okna královská.

¹⁵ Ve vitrajích horní kaple Sainte-Chapelle lze formálně rozlišit tři anonymní autorské podíly. První náleží tzv. Hlavnímu mistru, kterému jsou připisována okna na severní straně lodi, okna ve východním závěru a část oken se sv. Janem Křtitelem. Druhý podíl je připisován Mistru Ezechielově, zobrazujícím příběh Ezechielův, příběhy z Knih královských a část okna se sv. Janem Křtitelem. Třetí oddíl je připisován anonymnímu Mistru Judity a Ester. Okno s historií relikvií – královská okna - patrně zpracovala společně dílna prvního a druhého mistra.

Otázka atribuce architektury a sochařské výzdoby Sainte-Chapelle

Kaple svým provedením připomíná spíše práci zlatníka, autora Bucherova nadání, než práci architektů o velikosti Roberta de Luzarches, Pierra de Montreuil či Jana de Chelles. Jako by byla obrovským relikviářem, v bohatosti zobrazených vegetabilních motivů dubu, javoru, vinné révy, cesmíny, břečťanu, hlohu, či růže, kterými se tu a tam proplétají bájná zvířata. Vše zobrazeno v plné zralosti a čisté harmonii, připomínající ráj na zemi bez náznaku zmaru, jako oslava božského stvoření. Zlacené kamenické práce spolu se sochařskou výzdobou a vitrajemi připomínají spíše tvorbu umělce v drahém kovu.

Názory na autorství stavby se liší. Robert Branner¹⁶ spatřuje stylové přiblížení architektury Sainte-Chapelle okruhu stavitelů katedrály v Amiensu a autorství připisuje Thomasi de Cormont, případně Regnaultovi de Cormont. Amienské vlivy sice připouští, ale pařížské stylové prvky akcentuje Otto von Simson, který tvrdí, že původní rozeta v západním průčelí měla blízko k fasádě příčné lodi klášterního kostela v Saint-Denis a k Notre Dame na kterých pracoval architekt Pierre de Montreuil, architekt který pracoval pro krále i nedalekém opatství Saint-Germain-De-Prés. Zajímavou se jeví také hypotéza, kterou zveřejnil architekt John James¹⁷ která předpokládá, na základě stavebně historického průzkumu, spolupráci či střídání dvou mistrů. Podle Jamese byla dolní kaple až do výše oken budována v etapě kol r. 1241, v etapě 1242-1244 byly vyzdviženy stěny horní kaple do úrovně oken, 1245 mělo dojít

¹⁶ Názor Roberta Branera uvádí Peter Kováč.

Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 49

k zaklenutí horní kaple a v letech 1245-1246 probíhaly malířské, sochařské práce a práce na polychromii a zlacení. Na stavbě pracovalo několik skupin zedníků a kameníků s technologickými přestávkami, pod vedením dvou mistrů. Spodní kapli James připisuje Amienskému mistru, konstrukce horní kaple a rozetu Pařížskému mistru a okna horní kaple znovu Amienskému mistru. Veškerá data související se stavbou kaple jsou však pouze orientační, a není jasné, kdy se stavbou přesně započalo. Otto von Simson¹⁷ a Francis Gebelin se domnívají, že stavba byla zahájena až roku 1243, Dieter Kimpel, Robert Suckale a John James¹⁸ se domnívají, že hrubá stavba byla dokončena již v roce 1245. Souhrnně lze říci, že názory na atribuci a dobu založení a výstavby se různí. Dobu založení stavby kaple je nutno položit do doby po r. 1241, dobu dokončení v r. 1248, v souladu se šíří pole badatelských názorů.^{19, 20}

Sochařská výzdoba Sainte-Chapele je do značné míry ovlivněna restaurováním památky v 19. století. Do doby restaurování se z dvanácti plastik apoštolů z konzol přípor horní kaple dochovalo pouze sedm, ve velmi žalostném stavu. V současné době jsou v interiéru horní kaple umístěny pouze tři originály, zbytek je doplněn přesnými či volnými kopiemi. Čtyři originály jsou dnes

¹⁷ Názor na atribuci znalce katedrální gotiky Otto von Simsona uvádí Peter Kováč. Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 49.

¹⁸ Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 51.

¹⁹ Názory dalších odborníků uvádí Peter Kováč. Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 51.

²⁰ K otázkám datace, atribuce a významu stavby se vyjadřuje ve své studii Stephan Grasser. Stephan Grasser, L'architecture de la Sainte-Chapelle, Etat de la question concernant sa construction, son maître d'œuvre, et sa place dans l'histoire de l'architecture, in: *Actes du colloque Paris, Collège de France* 2001, s. 157 - 180.

v Musée de Cluny. Sochařská výzdoba je připisována Amienskému sochaři, vykazuje příbuznost se sochařskou výzdobou na portálech katedrály.

Funkce Sainte-Chapelle , vzácné relikvie a „Grande Châsse“


Sainte-Chapelle byla vystavěna za účelem uložení vzácných relikvií, které získal král Ludvík IX. z Byzance. Stavba sloužila zároveň jako palácová královská kaple, umožňovala svou dispozicí důstojnou privátní i veřejnou devoci vzácných relikvií, uložených na tribunu v závěru lodi kaple, připomínající relikviářové lešení, pod velkým baldachýnem. Sainte-Chapelle svou funkcí a provedením připomíná sama o sobě obrovský a nádherný relikviář.

Z důležitých relikvií Kristova umučení Sainte-Chapelle uchovávala především vzácnou Kristovu trnovou korunu, v jejímž získání králi Ludvíkovi výrazně pomohl Gautier Kornut ze Sense. Celý příběh vzácné relikvie popsal ve svém spise „*De susceptione corone domini*“. Král mohl korunu představit Paříži po náročné transakci 18. srpna 1239. Translace koruny byla jedním z prvních úspěchů mladého krále a našla ohlas u kronikářů mnoha zemí Evropy.²¹ Přenos relikvie z Konstantinopole do Paříže považuje Gotier Cornut ze Sense²² za počátek nové epochy, ve které Kristus vyvolil Francii v nesení odkazu relikvií a především trnové koruny jako symbolu ponížení a zároveň vítězství. Zde má zůstat až do konce světa, kdy ji andělé vynesou k poslednímu soudu.

Relikviář Kristovy trnové koruny ve tvaru velkého korunovaného kalicha byl uložen spolu s dalšími relikviemi, např. fragmenty sv. Kříže, či Longinova kopí,

²¹ Mezi prvními o translaci Kristovy trnové koruny psali mnich Albericus z cisterciáckého opatství Trois-Fontaines, Phillipe Mousquet z Tournai, anglický benediktinský mnich Matthew Paris. Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 14,15.

²² Gautier Cornut, arcibiskup z burgundského Sense, roku 1234 byl oddávajícím na svatbě Ludvíka IX s Markétou, dcerou provensálského hraběte Ramona Bereguera V. Pocházel z okruhu kastelánských rodin věrných v době regentství Ludvíkově matce, královně Blance Kastilské.

v takzvané „Grande Châsse“²³ - relikviářové skříní, vyhlížející jako architektonický model chrámu, v jehož středu byl vyobrazen Kristus na kříži. Schrána stála na plastikách lvů a mohla se otáčet o sto osmdesát stupňů proto, aby se mohla devoce relikvií probíhat soukromě i veřejně. Zadní strana se dala otvírat a byla zajištěna pozlacenou mřížkou, od níž měl klíče pouze panovník. Duplikáty klíčů byly vyrobeny údajně až v sedmnáctém století. Na tribunu, připomínající relikviářové lešení, byla „Grande Châsse“ vyzdvížena po roce 1254.²⁴ „Grande Châsse“ se do dnešních dob nezachovala. Byla roztavena revolucionáři v průběhu francouzské revoluce v roce 1789. 

Stavební typ Sainte-Chapelle a jeho ohlasy

Sainte-Chapele je stavebním typem patrové kaple. Kaple tohoto typu byly budovány již dříve. Zachovala se například patrová kaple v Remeši v blízkosti katedrály datovaná přibližně do roku 1220. Jiná patrová kaple byla součástí areálu církevních budov při Notre Damme v Paříži²⁵. Za určitou generální zkoušku před stavbou budovy, zvané obecně „capella vitrea“, se stala královská kaple Saint-Germain-en-Laye, budovaná okolo roku 1238. Její skeletová konstrukce je přímým předstupněm Sainte-Chapelle v Paříži, v jejíž

²³ Představu o uložení relikvií je možno si udělat podle rytiny uveřejněné v knize J.S. Moranda. Sauveur Jérôme Morand, *Historie de la Sainte-Chapelle royale du Palais*, Paris 1790. Rytina přetištěna v knize P.Kováče. Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 92.

²⁴ Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 92.

²⁵ Patrová stavba palácové kaple existovala i v Paříži v areálu biskupského paláce Maurice de Sully na ostrově Cité. Zbořena v 19. Století. Viz Peter Kováč (pozn.2), s. 39.

výstavbě se vývoj prosklené kaple završil. Sainte-Chapelle du Palais se stala vzorovým prototypem královské svaté kaple, která našla bezprostřední ohlas v gotické budově Sainte-Chapelle de Vincennes u Paříže, založené roku 1379 na žádost francouzského krále Karla V a která, ač pouze jednopodlažní, vykazuje výrazné koncepční i formální shody s kaplí Ludvíka IX.

Ohlasy stavebního typu Sainte-Chapelle na území Čech a Moravy

Okolo roku 1250 zakládá Přemysl Otakar II. hrad Špilberk. Jeho částí, ve východním křídle, je dvojice prostor, sloužících patrně k sakrálním účelům, připomínajících stavebně funkční podobnosti s francouzským vzorem.²⁶ Klášter Sancta Corona, dnes Zlatá koruna, založený 1263 Přemyslem Otakarem II., filiovaným z Heiligenkreuzu, skrývá ve svém areálu svou nejstarší budovu, kterou je patrová kaple vzdáleně podobná právě Sainte-Chapelle. Opat kláštera, Jan z Viktringu, zaznamenal, že král Přemysla Otakar II. dostal trn z Kristovy koruny od Ludvíka IX. a věnoval jej právě tomuto klášteru. Pozdějším ohlasem Paříže byla i dvoupatrová královská kaple císaře Karla IV. na Pražském hradě, vybudovaná Petrem Parléřem v letech 1356-1383, zničená požárem v roce 1541²⁷. O vztazích projevujících se v zadavatelských počinech mezi dvory francouzských králů a poledními Přemyslovci a Lucemburky pojednává studie J. Kuthana.²⁸

²⁶ Zde se odkazuje na materiály, které vznikaly v souvislosti se specifickou rekonstrukcí jižního křídla hradu Špilberku v 90. letech 20. století pod vedením architekta Zeňka Chudárka a stavebně-historický průzkum hradu z téhož období, prováděný Muzeem Města Brna, doktorem Lubomírem Konečným.

²⁷ J. Sokol, Parléřův kostel Všech svatých na Pražském hradě, *Umění* 69, s. 574-582.

²⁸ Jiří Kuthan, Pařížská Sainte-Chapelle a trny z koruny Kristovy: Poznámky k vztahům mezi architekturou a sochařstvím ve francii a zakladatelským a objednatelským dílem posledních přemyslovců a Lucemburků, in: *Omnia autem probate, Sborník Katolické teologické fakulty*, Petr Kubín, Mlada Mikulicová, David Svoboda, ed., Praha 2005, s. 285-319.

Závěrem

Pařížská Sainte-Chapelle du Palais patří nejvýznamnějším skvostům evropské architektury třináctého století. Její výstavba završila vývoj gotické skeletové prosklené kaple. Její význam, spolu s královskou kaplí v Sain-Germain-en-Lay, je předními odborníky²⁹ srovnáván s významem villy Tugendhardt Miese van der Rohe v Brně pro architekturu současnou.

²⁹ Dieter Kimpel, Robert Suckal



Bibliografie k tématu:



Sauveur Jérôme Morand, *Historie de la Sainte-Chapelle royale du Palais*, Paris 1790



L. Douet-d'Arcq, Sceaux des Saintes-Chapelles, *Revue Archéologique*, 4. roč., č.2, (15. Říjen 1847 až 15 března 1848), s. 603-612

L.J.Guenebault, M. Guenebault, Piscine de la Sainte-Chapelle de Paris, *Revue Archéologique*, 5. Ročník, č. 1, (15 dubna až 15 září), Presses universitaires de France, 1848, s.368-371

François de Guilhermy, *Description de la Sainte-Chapelle*, Paris 1867

Charles Desmazes, *La Sainte-Chapelle du Palais de justice de Paris*, Paris 1873

Emile Male, *L'art religieux du XIIIe siècle en France*, Paris 1898

Henri Stein, *Le Palais de justice et la Sainte-Chapelle de Paris*, Paris 1912

François Gèbelin, *La Sainte-Chapelle et la Conciergerie*, Paris 1931

Hans Sedlmayr, *Die Entstehung der Katedrale*, Zurich 1950

Marcel Aubert, Louis Grodecki, Jean Lafond, Les vitraux de Notre-Dame et de la Sainte-Chapelle de Paris, in: *Corpus Vitrearum Medii Aevi*, Paris 1959, ~~svazek 1~~, s. 71-349

Inge Hacker-Suck, La Sainte-Chapelle de Paris et les chapelles palatines du Moyen Âge en France, in: *Chaiers archeologiques XIII.*, Paris 1962, s. 217-257.

Robert Branner, *St. Louis and the Court Style in Gothic Architecture*, London 1965

Willibald Sauerlander, *Gotische skulptur in Frankreich 1140-1270*, München 1970

Robert Branner, The Sainte-Chapelle and the Capella Regis in the Thirteenth Century. In: *Gesta* č.10, 1971, s. 19-22.

Robert Branner, The Grande Chasse of the Sainte-Chapelle, in: *Gazette de beaux-arts* 113, 1971, s.6-18

Willibald Sauerlander, Die Sainte-Chapelle du Palais Ludwigs des Heilligen, in: *Jahrbuch der Bayerischen Akademie der Wissenschaften* 1977, München 1977, s. 92-115.

Robert BRANNER, *Manuscript Painting in Paris during the Reign of Saint Louis*, Berkeley, Los Angeles, London, 1977

Helmut BAUER, *Der Apostelzyklus der Sainte-Chapelle in Paris*, dizertační práce, Ludvig-Maximilian-Universität, München 1983.

Louis Grodecki, Catherine Brisac, *Le vitrail gothique au XIIIe siècle*, Paris 1984.

Jean Michel Leniaud, Francoise Perrot. *La Sainte-Chapelle*, Paris 1991.

Daniel H. Weiss, Architectural Symbolism and the Decorationn of the Ste.-Chapelle, *the Art Buletin*, sv.77, č. 2 (červen 1995), s.308-320

Eugène Emanuel Violet-Le-Duc, *Dictionaire de l'architecture médiévale*, Paris 1997

Claudine Billot, *Les Saintes Chapelles royales et princières*, Paris 1998

Meredith Cohen, Restauration as Re-creation at the Sainte-Chapelle, res. *Antropologie and Aesthetics*, č. 48 (podzim 2005), s. 135-154

Jiří Kuthan, Pařížská Sainte-Chapelle a trny z koruny Kristovy: Poznámky k vazbám mezi architekturou a sochařstvím ve francii a zakladatelským a objednavatelským dílem posledních přemyslovců a Lucemburků, in: *Omnia autem probate*, *Sborník Katolické teologické fakulty*, Petr Kubín, Mlada Mikulicová, David Svoboda, ed., Praha 2005, s. 285-319.

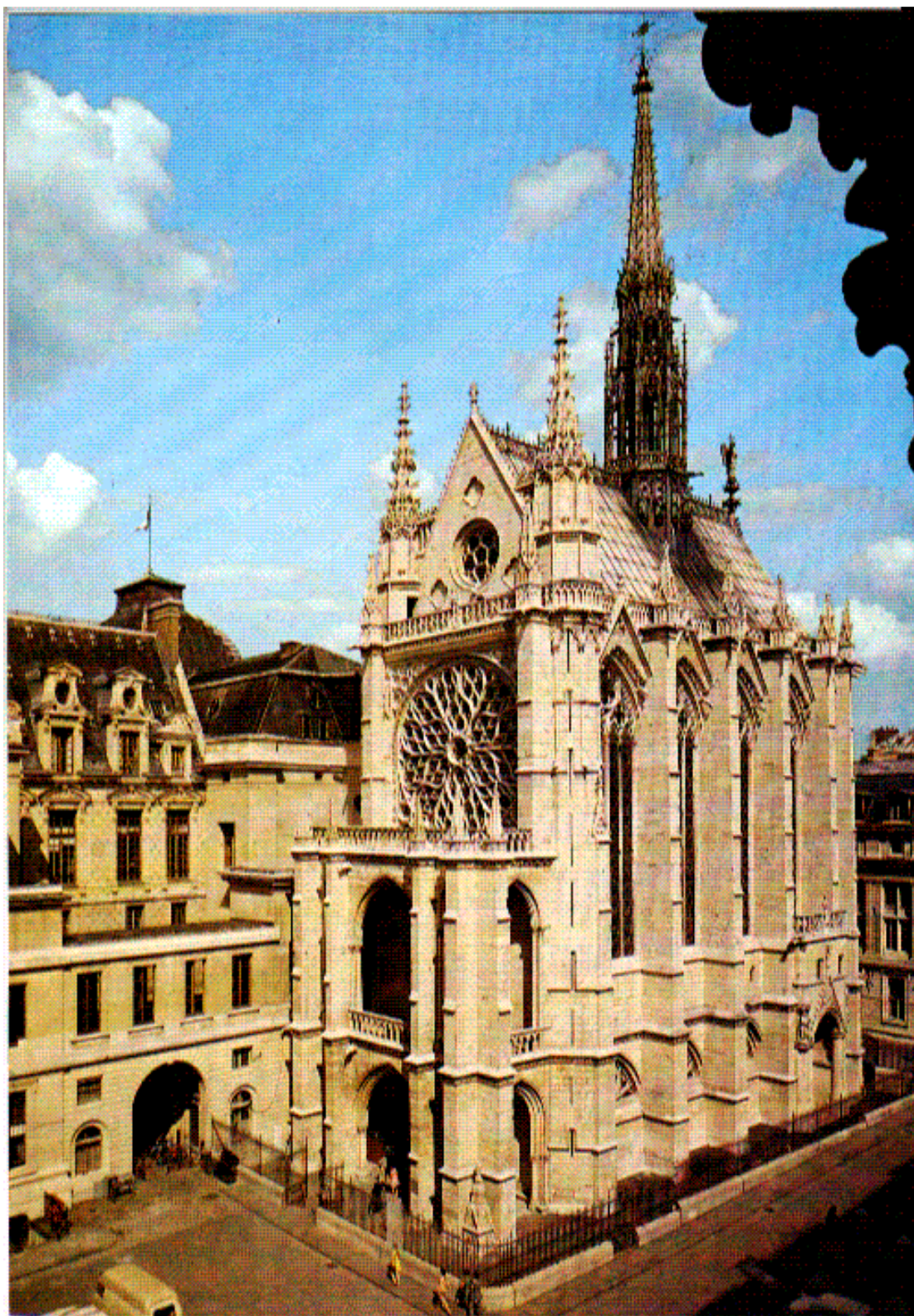
František Šmahel, *Cesta Karla IV. do Francie (1377-1378)*, Praha 2006

Jean-Michel Leniaud, Francoise Perrot, *La Sainte-Chapelle*, Paris 2007

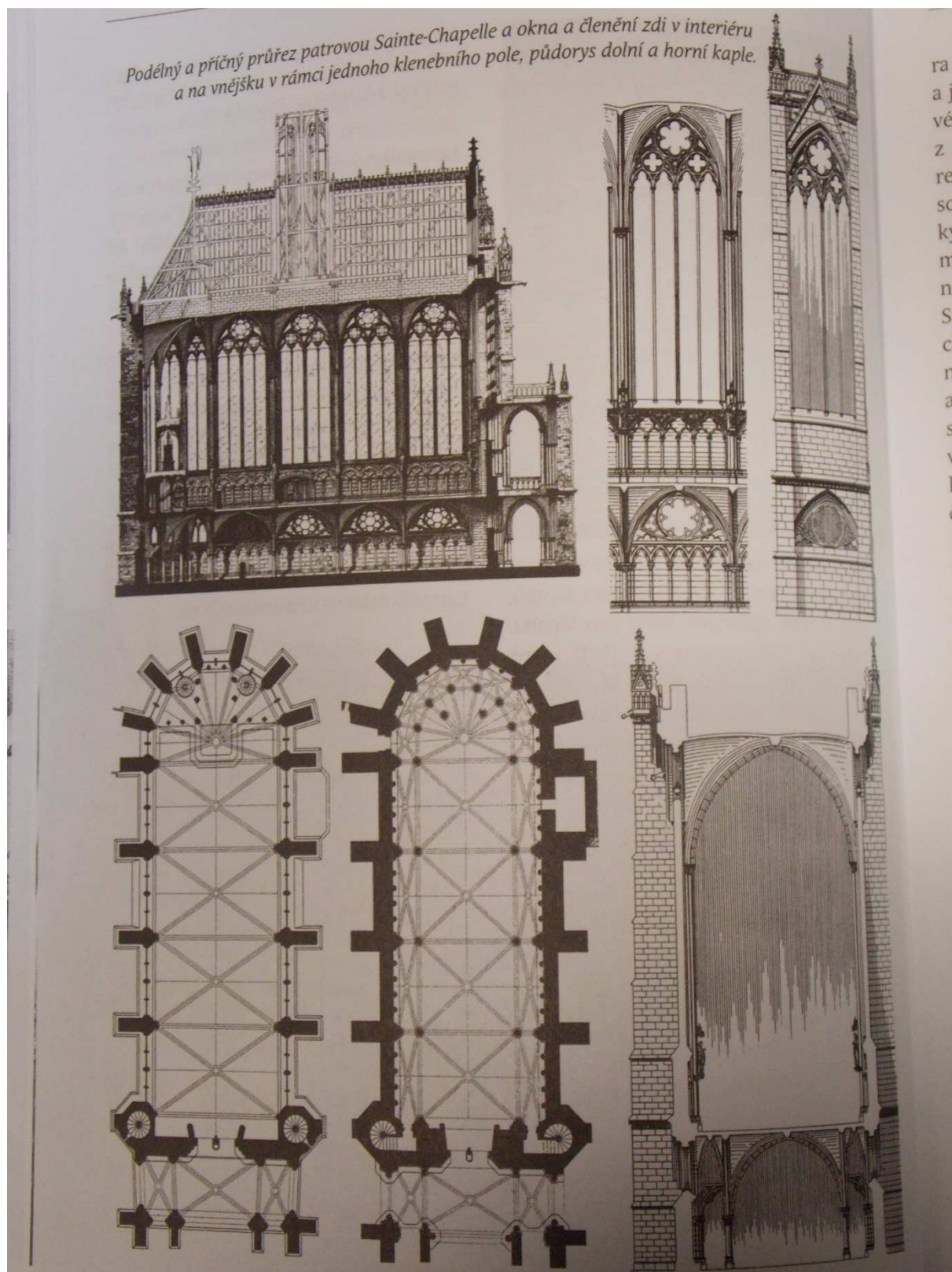
Christine Hediger ed., *Royaume de France ou Jérusalem céleste*, *Actes du colloque Paris*, Collège de France 2001, Turnhout Brepols 2007

Meredith Cohen, An Indulgence for the Visitor: The Public at the Sainte-Chapelle of Paris, *Speculum*, sv.83, č. 4, Medieval Academy of America, říjen 2008, s. 840 -883

Peter Kováč, *Kristova trnová koruna*, Paříž, Sainte-Chapelle a dvorské umění
Svatého Ludvíka, Praha 2009



Sainte -Chapelle du Palais, Paris, pohled od jihozápadu.



Sainte-Chapelle du Palais – půdorysy, zleva 2. a 1. podlaží, řezy.